

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ В 5–9 КЛАСАХ: СТАН
РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мороз Петро Володимирович

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

Мороз Ірина Володимирівна

науковий співробітник
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Ключові слова: інтегроване навчання історії; анкетування, інтегровані курси, системне мислення.

В умовах інформаційного суспільства традиційна методика навчання історії, яка орієнтувалася переважно на засвоєння учнями змісту предмета, загалом вичерпала свої можливості. Нині актуальним є формування в учнів системного мислення, уміння фільтрувати інформацію, а саме – виділяти в масиві інформації основне, розв’язувати складні проблеми та приймати зважені рішення. Одним із засобів формування системного типу мислення в учнів є інтегроване навчання, яке ґрунтується на наукових ідеях, концепціях, що дають цілісне уявлення про історію, людину, світ та культуру [1].

З метою аналізу стану реалізації інтегрованого навчання історії у 5–9 класах і визначення перспектив подальших досліджень нами було проведено опитування вчителів історії закладів загальної середньої освіти з допомогою гугл анкетування та здійснено аналіз отриманих результатів.

Анкетуванням було охоплено 435 вчителів історії з усіх регіонів України (крім тимчасово окупованих). Із загальної кількості респондентів 53,9% – це вчителі, які працюють у сільській місцевості та 46,1% – у місті. Стаж педагогічної роботи вчителів, які взяли участь в опитуванні, становив: більше 25 років – 32,3%; 21–25 років – 15,7%; 16–20 років – 16,8%; 11–15 років – 14,5%; 6–10 років – 14,3%; 5 і менше років – 6,5% [2].

Результати анкетування свідчать, що більшість опитаних учителів історії позитивно ставляться до інтегрованого навчання історії і зазначили, що його запровадження в освітній процес сприятиме: 1) формуванню ключових компетентностей учнів – 57,9%; 2) подоланню фрагментарності й мозаїчності знань учнів і сприятиме формуванню інтегративного (системного) типу мислення в учнів – 47,4%; 3) поглибленню взаємозв'язку навчання з повсякденною діяльністю людини – 44,6%. Окрім того, на думку 53,6% опитаних педагогів, учні краще сприймають та осмислюють навчальний матеріал на міжпредметній основі. Лише незначна частина вчителів негативно ставиться до інтегрованого навчання історії, зокрема, на думку 12,6% респондентів, учням важко сприймати та осмислювати навчальний матеріал на міжпредметній основі, а 9,9% опитаних педагогів вказали, що підготовка до інтегрованих уроків, проєктів і проведення їх забирає надто багато часу й тому інтегроване навчання є неефективним [2].

У ході дослідження було також з'ясовано, що більшість педагогів, розкриваючи сутність поняття «інтегроване навчання історії», акцентують увагу насамперед на інтеграції/синхронізації змісту, зокрема використанні на уроках інтегрованих та міжпредметних змістових ліній, міжпредметних зв'язків, викладання інтегрованих курсів. Частина респондентів розглядає інтегроване навчання історії на рівні певних освітніх цілей (наприклад, формування системного мислення учнів, цілісного світогляду, цілісного бачення історії світу, подолання фрагментарності знань) або окремих методів та форм навчання (інтегровані уроки, навчальні проєкти). Також у їхніх відповідях наголошується на тому, що інтегроване навчання – це нові шляхи мотивації (зацікавлення) учнів до навчання історії, співнавчання та взаємодії [2; 3]

Результати дослідження дають змогу стверджувати, що впроваджуючи інтегрований підхід в освітній процес, учителі історії орієнтуються переважно на вимоги освітньої програми та інтегровані завдання, що містяться в підручнику, водночас недостатньо уваги приділяють інтегрованим навчальним проєк-

там, проведенню інтегрованих уроків, впровадженню інтегрованих курсів та факультативів [4]. Про це свідчать відповіді вчителів на запитання «Яким чином Ви впроваджуєте інтегративний підхід у своїй роботі? (можна вибрати декілька варіантів відповіді)». Їх відповіді розподілилися так: 1) реалізую на уроках інтегровані та міжпредметні змістові лінії, передбачені навчальною програмою з історії – 79,1%; 2) викладаю інтегровані курси за вибором, факультативи – 15,2%; 3) розробляю і проводжу інтегровані уроки – 29,4%; 4) використовую на уроках інтегровані завдання – 70,3%; 5) пропоную учням інтегровані навчальні проєкти – 33,8% [2].

Дані анкетування дали змогу виявити проблеми, які виникають під час реалізації інтегрованого навчання історії, зокрема вчителі наголошували переважно на таких моментах, як пасивність учасників освітнього процесу, брак як навчального часу, так і часу для підготовки вчителя; відсутність методики інтегрованого навчання, перевантаженість навчальної програми та підручників історії, невідповідність вивчення споріднених тем різними предметами по класах [2].

Також учасники опитування зазначили можливі виклики й ризики реалізації інтегрованого навчання історії в закладі загальної середньої освіти, серед яких такі, як: 1) формальний підхід до інтеграції і як наслідок перевантаженість змістом навчальної програми та підручників, що може зашкодити здобуттю якісних знань учнями; 2) втрата цілісного курсу «Історія України», що недопустимо в умовах війни; 3) учителі більше уваги приділятимуть своєму «фаховому» предмету в складі інтегрованого курсу і як наслідок учні отримають поверхневі, а не ґрунтовні знання з історії; 4) інерція вчителів та їх неготовність до змін, відсутність зацікавленості системи ППО у відповідній перепідготовці; 5) бюрократія та побоювання адміністрації закладів освіти для введення нового; 6) незацікавленість учнів, оскільки вони здають ЗНО не з інтегрованого курсу, а з курсу «Історія України» [2].

Результати проведеного дослідження дають змогу нам стверджувати, що для вирішення виявлених проблем і уникнення

потенційних ризиків необхідне розроблення та впровадження в освітній процес спеціальної методики інтегрованого навчання історії. Зокрема, на нашу думку, подальшого дослідження потребують такі напрями як: 1) методологія інтегрування навчального історичного змісту: критерії відбору, принципи побудови, шляхи реалізації; 2) особливості підготовки та реалізації інтегрованих уроків та проєктів; 3) методика розроблення та впровадження програм інтегрованих курсів; 4) визначення форм і методів інтегрованого навчання для формування компетентностей та наскрізних умінь учнів засобами різних предметів; 5) засади розробки підручника інтегрованого навчання історії та принципи його конструювання.

Література:

1. Мариновська О. Інтегроване навчання: технологічний аспект. Рідна школа, № 4/5 (квітень–травень), с. 32–36, 2014.

2. Мороз П., Мороз І. Інтегроване навчання історії в 5-9 класах: стан практики та перспективи. Український педагогічний журнал, № 3, 2021. С. 66-77.

3. Мороз І. Сутність інтегративного підходу навчання історії. Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 29 березня 2021 р. (наукове електронне видання). Київ, Україна: Педагогічна думка, 2021, С. 135–138.

4. Пушкарьова Т.О., Топузов О.М. Інтегративно-діяльнісна педагогіка: монографія. Київ, Україна: Педагогічна думка, 2019.